

Ауторско право, отворени приступ и цитатни менаџери

Др Драгана Столић

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“

stolic@unilib.rs

Едукација стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја
Народна библиотека Србије, 01–03. октобар 2019.

Теме

1) Ауторско право

Основни појмови, овлашћења аутора, трајање права, повреде права, заштита докумената у отвореном приступу (Creative Commons стандард)

2) Отворени приступ

Видови отвореног приступа: репозиторијуми и часописи

Додатно:

3) Цитатни менаџеру у ОП (Zotero, Mendeley)

I. Ауторско право

Право интелектуалне својине

1) АУТОРСКО ПРАВО И СРОДНА ПРАВА

а) ауторско право

- б) право интерпретатора
- в) право произвођача фонограма
- г) право произвођача видеограма
- д) право произвођача емисије
- ђ) право произвођача базе података
- е) право првог издавача слободног дела
- ж) право издавача штампаних издања за посебну накнаду

► Чим настане у одређеној форми, ауторско дело ужива ауторскоправну заштиту

2) ПРАВО ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ

- а) патентно право
- б) право жига
- в) право заштите ознаке географског порекла
- г) право заштите индустријског дизајна
- д) право заштите топографије интегрисаног кола
- ђ) право заштите биљне сорте
- е) право сузбијања нелојалне конкуренције
- ж) пословна тајна

• Поступак признавања код надлежног управног органа (Завод за интелектуалну својину)

Ауторско право

- ▶ Интерес да познају ауторско право имају>
 - ▶ сви који користе ауторска дела
 - ▶ сви који креирају ауторска дела
- ▶ Штити права аутора ***у односу на његово ауторско дело***
- ▶ Закон о ауторском и сродним правима
http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_autorskom_i_srodnim_pravima.html (Последња измена 2016, „Службени гласник РС “104/2009, 99/2011, 119/2012 i 29/2016)

Марковић, Слободан М., Поповић, Душан В: Право интелектуалне својине, 2. изд., Београд, Правни факултет Универзитета, Центар за издаваштво и информисање, Досије студио, 2014.

Ауторско дело

- ▶ “Ауторско дело је оригинална духовна творевина (...)” (ЗАСП, чл. 2)
- ▶ Дело мора да има форму: може да постоји независно од свог творца
- ▶ Неважно: сврха дела, квалитет, допуштеност, обим и др. (ЗАСП, чл. 2)
- ▶ Дело: необјављено, објављено или издато – увек је заштићено!
- ▶ Ауторскоправну заштиту имају и: **делови дела, незавршена дела, наслов дела** (ЗАСП, чл. 3)
- ▶ Ауторскоправној заштити не подлежу опште идеје, начела, принципи, упутства; закони, подзаконски акти, тумачења закона и др. (ЗАСП, чл. 6)

Врсте дела

- ▶ Изворна дела
- ▶ Дела прераде
- ▶ Збирке

(ЗАСП, чл. 4-5)

Врста дела директно утиче на обим овлашћења; подразумева обавезу прибављања дозволе како од носиоца ауторског права на делу прераде односно збирке, тако и од носиоца права на изворном делу или делима

Аутор

- ▶ **Физичко лице** које је створило дело
- ▶ Својство аутора није ствар избора и није преносиво
- ▶ Могу се пренети (уступити) поједина овлашћења (**уговор, наслеђивање** или непосредно **на основу закона**)
- ▶ Лице које није аутор, а које је **стекло** нека овлашћења, назива се **носиоцем ауторског права**.
- Носиоци ауторског права су:
 - **аутор (изворни) и друга лица (деривативни)**

Коаутор

- ▶ Коаутори: више аутора који су **вољно** учествовали у стварању дела. Подразумева **стваралачку сарадњу** и **недељивост** стварачког доприноса.
- ▶ **Није коаутор**: лице које је пружио организациону, техничку, финансијску помоћ, које је дало подстрек или идеју
- ▶ Доприноси појединих коаутора не могу постојати самостално, већ само као део целине
- ▶ Доприноси припадају истој области стваралаштва

Права аутора – овлашћења

Овлашћења:

- ▶ **Личноправна** – заштита моралних права аутора
- ▶ **Имовинскоправна** – заштита ауторових материјалних интереса

Личноправна овлашћења

1) Овлашћење за признање ауторства (право патернитета) –
(ЗАСП, чл. 14)

Основ за супротстављање плагијаризму

2) Овлашћење на назначење имена аутора – да се име назначи на сваком примерку дела (ЗАСП, чл. 15)

3) Овлашћење на објављивање дела – аутор је овлашћен да објави, односно да забрани другима да објаве дело (ЗАСП, чл. 16)

4) Овлашћење на заштиту интегритета дела – заштита „истоветности дела приликом сваког облика његовог јавног саопштавања (испољавања)“ (Марковић, Поповић, стр. 58)
(ЗАСП, чл. 17)

5) Овлашћење на супротстављање недостојном коришћењу дела
(ЗАСП, чл. 18)

Имовинскоправна овлашћења

1) Овлашћење на умножавање дела – бележење на телесни носач, односно производња примерака дела; Постављање дела на интернет (upload, download), као и сам приступ делу (browse) због краткотрајног бележења дела на радну меморију рачунара односно сервера

(ЗАСП, чл. 20)

2) Овлашћење на стављање примерака у промет

3) Овлашћење на давање примерака дела у закуп и на послугу

Имовинскоправна овлашћења се могу наследити или уступити (уговор – ауторски уговор, издавачки уговор и др.); уступање може бити искључиво или неискључиво

Трајање права

- ▶ **Личноправна овлашћења** – трајна
 - По истеку рока трајања имовинскоправних овлашћења: брига о заштити моралних права прелази са наследника на удружења аутора и институције из области културе, науке и уметности
 - Свако лице има право да штити морална права аутора!
(ЗАСП, чл. 102-107)
- ▶ **Имовинскоправна овлашћења**: живот аутора и 70 година од смрти аутора или коаутора који је последњи умро
- ▶ Анонимна дела: 70 година од објављивања
(1. јануар оне године која следи за годином у којој је навршено 70 година)

Ограничења ауторског права

► Две групе:

- 1) Суспензија искључивих права и права на накнаду
- 2) Законска лиценца

- **Суспензија**: укидају се искључива имовинскоправна овлашћења; **без дозволе аутора или његовог правног следбеника и без плаћања накнаде може се умножавати, односно јавно саопштавати ауторско дело у случајевима као што су:** спровођење судског поступка, јавно информисање, настава, испит, лично усавршавање, личне потребе; цело дело само ако је тираж исцрпљен дуже од две године, цитирање, под условом да се наведе име аутора, назив дела и место где је дело објављено

Повреда ауторског права

- ▶ Односи се на предмет заштите; између дела које је предмет заштите и дела на којем је уочена повреда права постоји идентичност или изразита сличност
- ▶ Поклапање са садржином бар једног искључивог овлашћења
- ▶ Не постоји правни основ за извршење (нема уговора, наслеђивања, законских одредби)
- ▶ Тужилац: за решавање грађанских спорова: Виши суд у Београду, другостепени – Апелациони суд
- Тужилац упућује тужбени захтев (утврђење постојања повреде права, престанак вршења повреде права, уништење или преиначење предмета, објављивање пресуде о трошку туженог, пружање информације, повраћај неосновано стеченог, накнада штете, вишеструка накнада и др.)

Закони и документи

- ▶ Кривични законик РС

„Кривична дела против интелектуалне својине“, чл. 198-202

- ▶ Гласник Универзитета у Београду
(бр. 193, 10. јул 2016.

- ▶ Кодекс професионалне етике Универзитета у Београду

- ▶ Правилник о поступку утврђивања неакадемског понашања у изради писаних радова

- ▶ Правилник о раду етичких комисија и одбора за професионалну етику Универзитета у Београду

<http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/glasnik-zakoni/193GlasnikUni.pdf>

Софтверска провера оригиналности докторских дисертација на УБ

- ▶ Тренутно укључује проверу подударности завршених и предатих докторских дисертација (дисертација које су ушле у поступак прегледа и оцене)
- ▶ Провера подударности врши **се пре увида јавности**
- ▶ Поступак провере регулисан је Правилником о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду
<http://www.bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/glasnik-zakoni/204GlasnikUni.pdf>

II. Отворени приступ

Појам

2001. Budapest Open Access Initiative (BOAI)

- Покрет за отворени приступ **Open access (OA)**

Отворени приступ подразумева да сваки корисник који има приступ интернету било где у свету има право да чита, преузима, чува, штампа и користи дигитални садржај радова објављених у отвореном приступу, са једином обавезом да их коректно цитира.

Није: самопубликовање, избегавање рецензије, литература “ниже вредности”

- С. Харнад: Отворени приступ је **слободан, бесплатан (free), тренутни (immediate), трајан (permanent), онлајн приступ рецензираним, истражичким чланцима (peer-reviewed research journal articles)**

Видови отвореног приступа

- ▶ **Зелени (GREEN)** – самоархивирање и изградња мреже институционалних или дисциплинарних репозиторијума (радови као препринт или постпринт)
- ▶ **Златни (GOLD)** – објављивање радова у часописима који су у отвореном приступу, у потпуности или делимично – тзв. хибридни часописи (<http://www.doaj.org/>); неки наплаћују публикавање од аутора (пројекти или институције, фондације које финансирају пројекте) – *Article Processing Charge (APC), publication fee*

Заштита дела у онлајн окружењу

– Creative Commons

<http://creativecommons.org.rs/>

- ▶ “СС лиценце представљају **ауторскоправне уговоре** за постизање баланса (који се, иначе, не може достићи традиционалним задржавањем свих ауторских права, често израженим напоменом: “сва права задржана”).”
- ▶ “СС правни инструменти пружају свима једноставан и стандардизован **начин уступања ауторског или сродног права и задржавање неких права.**”
- ▶ “Све СС лиценце помажу ауторима и другим носиоцима ауторског или сродног права да задрже ауторско право, али и да дозволе умножавање, дистрибуцију, прераду својих дела.”

Лиценце

- ▶ **Ауторство** (Attribution – CC BY)
- ▶ **Ауторство** – некомерцијално (Attribution-NonCommercial – CC BY-NC)
- ▶ **Ауторство** – некомерцијално – без прерада (Attribution-NonCommercial-NoDerivs – CC BY-NC-ND)
- ▶ **Ауторство** – некомерцијално – делити под истим условима (Attribution-NonCommercial-ShareAlike – CC BY-NC-SA)
- ▶ **Ауторство** – без прерада (Attribution-NoDerivs – CC BY-ND)
- ▶ **Ауторство** – делити под истим условима (Attribution-ShareAlike – CC BY-SA)

Примена

- ▶ Википедија
- ▶ Докторске дисертације

- ▶ Бесплатно и једноставно лиценцирање
- ▶ Суд признаје ове лиценце

Примена стандарда на докторске дисертације (Прилог 3: Изјава о коришћењу)

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

У Београду, 22. 11. 2012.

Докторске дисертације брањене на универзитетима у Београду, Нишу и Крагујевцу садрже и Изјаву о коришћењу са лиценцама Креативне заједнице. Избором лиценце докторанд одређује услове под којима његова дисертација може да се користи.

Потпис докторанда

Претраживање докумената

pretražite i izaberite

Nađite delo licencirano CC licencom:

- dozvoljena komercijalna upotreba;
- dozvoljene prerade.

Izaberite pretraživač:

Google

- Google
- Google Images
- Flickr
- Jamendo**
- spinXpress
- Openciptart
- Wikimedia Commons
- Fotopedia
- Europeana
- Youtube
- Pixabay
- CC-mixer
- Soundcloud

Проналажење лиценцираних докумената могуће је са странице Creative Commons или уз помоћ опција напредне Гугл претраге.

сајт или домен:

Претражујте један сајт (и ограничите резултате не

термине који се појављују:

било где на страници

Претражујте термине на адреси или везама до ст

Сигурна претрага:

Прикажи најрелевантније резултате

Подесите да ли [Сигурна](#) експлицитан садржај.

тип датотеке:

било који формат

Пронађите странице у ф

права коришћења:

без филтрирања према лиценци

Пронађите странице које

- без филтрирања према лиценци
- дозвољено коришћење или дељење
- дозвољено коришћење или дељење, чак и у комерцијалне сврхе
- дозвољено коришћење, дељење или мењање
- дозвољено коришћење, дељење или мењање, чак и у комерцијалне сврхе

Можете и да...

Пронађи странице које су сличне онима адресним везама додељене
Претражи странице које сам посетио/ла

<https://creativecommons.org/choose/?jurisdiction=rs>

New to Creative Commons? [[Considerations before licensing](#)] [[How the licenses work](#)]

Explore the Creative Commons licenses. [[Want public domain instead?](#)]

[[Looking for earlier license versions, including ports?](#)]

License Features

Your choices on this panel will update the other panels on this page.

Allow adaptations of your work to be shared?

Yes No Yes, as long as others share alike

Allow commercial uses of your work?

Yes No

Selected License

[Attribution-NoDerivatives 4.0 International](#)

Поступак додељивања лиценци онлајн или офлајн документима – на страници Creative Commons (“Изаберите лиценцу”)

Лиценцирање садржи неколико основних корака: 1) избор услова под којима желимо да се наше дело користи из чега произлази и одговарајући тип лиценце

Help others attribute you!

This part is optional, but filling it out will add machine-readable metadata to the suggested HTML!

Title of work ?

Attribute work to name ?

Attribute work to URL ?

Source work URL ?

More permissions URL ?

2) Унос података о делу (наслов, података о ауторству), одређивање о којем типу дела је реч (текст, видео, аудио и др.)

Нав

Have a web page?

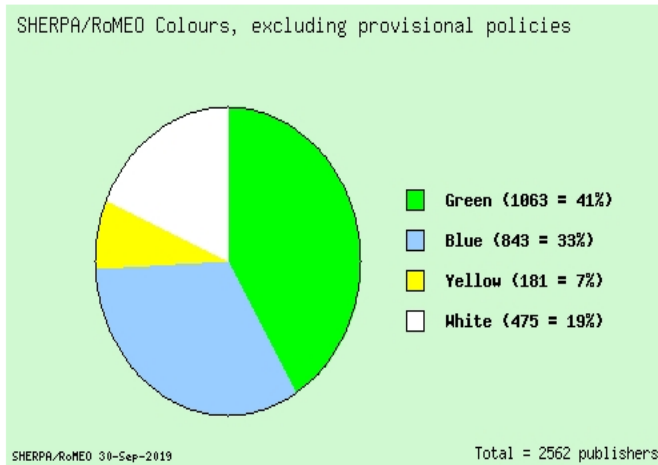
This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](#).

Copy this code to let your visitors know!

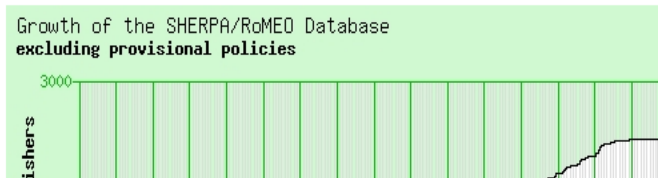
```
<a rel="license"
href="http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/">green</a>  | Can archive pre-print and post-print                    | 1063       | 41 |
| <a href="#">blue</a>   | Can archive post-print (ie final draft post-refereeing) | 843        | 33 |
| <a href="#">yellow</a> | Can archive pre-print (ie pre-refereeing)               | 181        | 7  |
| <a href="#">white</a>  | Archiving not formally supported                        | 475        | 19 |

Summary: **81%** of publishers on this list formally **allow** some form of self-archiving.

SHERPA/RoMEO Colours, excluding provisional policies



Growth of the SHERPA/RoMEO Database excluding provisional policies



360 TOTAL SECURITY

(E-) 3.8G/7.2G

# Преношење ауторских права на издавача

---

## Copyright Transfer Statement

The copyright to this article is transferred to Springer (respective to owner if other than Springer and for U.S. government employees: to the extent transferable) effective if and when the article is accepted for publication. **The author warrants that his/her contribution is original and that he/she has full power to make this grant.** The author signs for and accepts responsibility for releasing this material on behalf of any and all co-authors. **The copyright transfer covers the exclusive right to reproduce and distribute the article, including reprints, translations, photographic reproductions, microform, electronic form (offline, online) or any other reproductions of similar nature.**

**An author may self-archive an author-created version of his/her article on his/her own website and his/her institution's repository, including his/her final version; however he/she may not use the publisher's PDF version which is posted on [www.springerlink.com](http://www.springerlink.com).**

**Furthermore, the author may only post his/her version provided acknowledgement is given to the original source of publication and a link is inserted to the published article on Springer's website. The link must be accompanied by the following text: "The original publication is available at [www.springerlink.com](http://www.springerlink.com)".**

Please use the appropriate DOI for the article (go to the Linking Options in the article, then to OpenURL and use the link with the DOI). Articles disseminated via [www.springerlink.com](http://www.springerlink.com) are indexed, abstracted, and referenced by many abstracting and information services, bibliographic networks, subscription agencies, library networks, and consortia.

After submission of this agreement signed by the corresponding author, changes of authorship or in the order of the authors listed will not be accepted by Springer.

Journal \_\_\_\_\_

Title of article \_\_\_\_\_

Author(s) \_\_\_\_\_

Author's signature \_\_\_\_\_

Date \_\_\_\_\_



# Elsevier

<https://www.elsevier.com/about/company-information/policies/copyright>

## Journal author rights

In order for Elsevier to publish and disseminate research articles, we need publishing rights. This is determined by a publishing agreement between the author and Elsevier. This agreement deals with the transfer or license of the copyright to Elsevier and authors retain significant rights to use and share their own published articles. Elsevier supports the need for authors to share, disseminate and maximize the impact of their research and these rights, in Elsevier proprietary journals\* are defined below:

| For subscription articles                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | For open access articles                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p data-bbox="233 676 938 753">Authors transfer copyright to the publisher as part of a journal publishing agreement, but have the right to:</p> <ul data-bbox="233 801 938 1225" style="list-style-type: none"><li data-bbox="233 801 938 1019">• Share their article for <a href="#">Personal Use</a>, <a href="#">Internal Institutional Use</a> and <a href="#">Scholarly Sharing</a> purposes, with a DOI link to the version of record on ScienceDirect (and with the Creative Commons <a href="#">CC-BY-NC-ND license</a> for author manuscript versions)</li><li data-bbox="233 1039 938 1116">• Retain patent, trademark and other intellectual property rights (including research data).</li><li data-bbox="233 1136 938 1225">• Proper attribution and credit for the published work.</li></ul> | <p data-bbox="979 676 1644 836">Authors sign an exclusive license agreement, where authors have copyright but license exclusive rights in their article to the publisher**. In this case authors have the right to:</p> <ul data-bbox="979 885 1644 1353" style="list-style-type: none"><li data-bbox="979 885 1644 1145">• Share their article in the same ways permitted to third parties under the relevant user license (together with <a href="#">Personal Use</a> rights) so long as it contains a <a href="#">CrossMark logo</a>, the <a href="#">end user license</a>, and a DOI link to the version of record on ScienceDirect.</li><li data-bbox="979 1165 1644 1242">• Retain patent, trademark and other intellectual property rights (including research data).</li><li data-bbox="979 1262 1644 1353">• Proper attribution and credit for the published work.</li></ul> |





### III. Цитатни менаџери (библиографски алати)

# Цитатни менаџери у отвореном приступу

---

- ▶ Сакупљање и систематизовање литературе – текстова и референци
- ▶ Приступање овим подацима са било ког рачунара
- ▶ Заједнички рад и формирање група
- ▶ Креирање библиографије



---

▶ **Комерцијални**

- ▶ EndNote
- ▶ Reference Manager
- ▶ RefWorks...

▶ **Некомерцијални**

- ▶ Mendeley
- ▶ Zotero
- ▶ CiteULike...

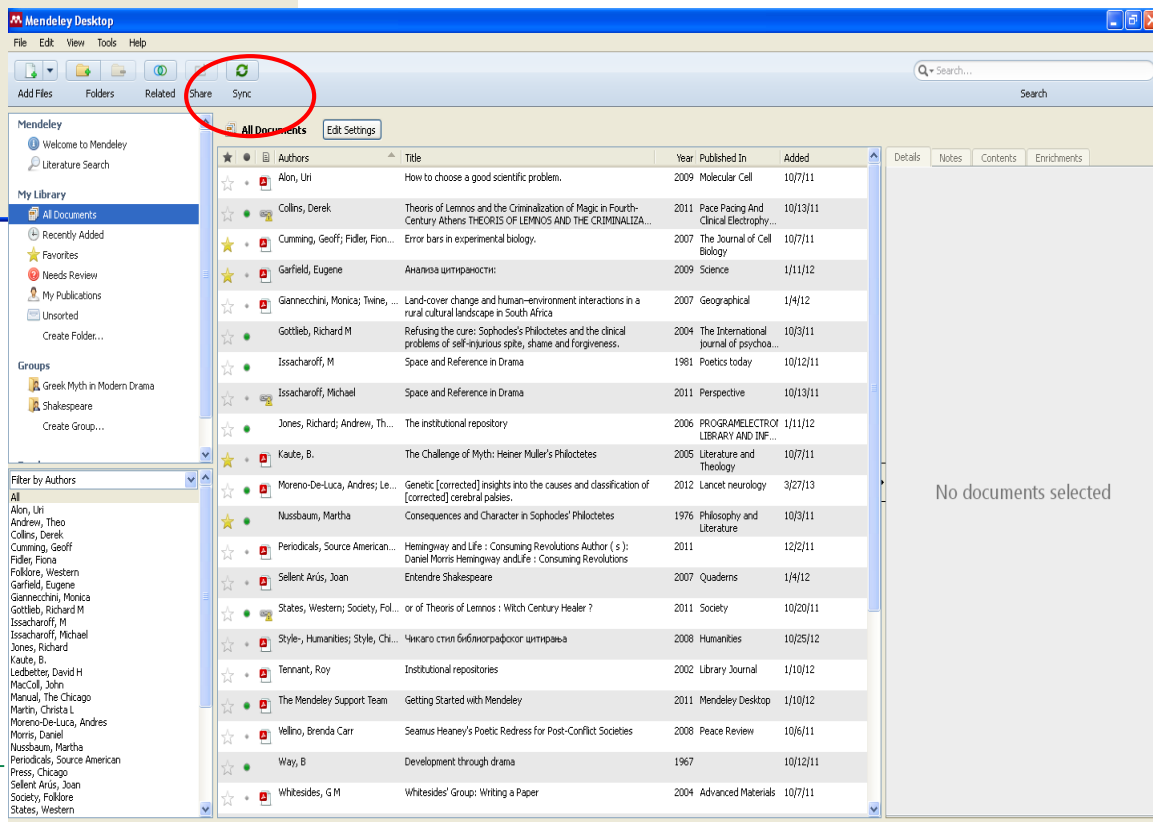
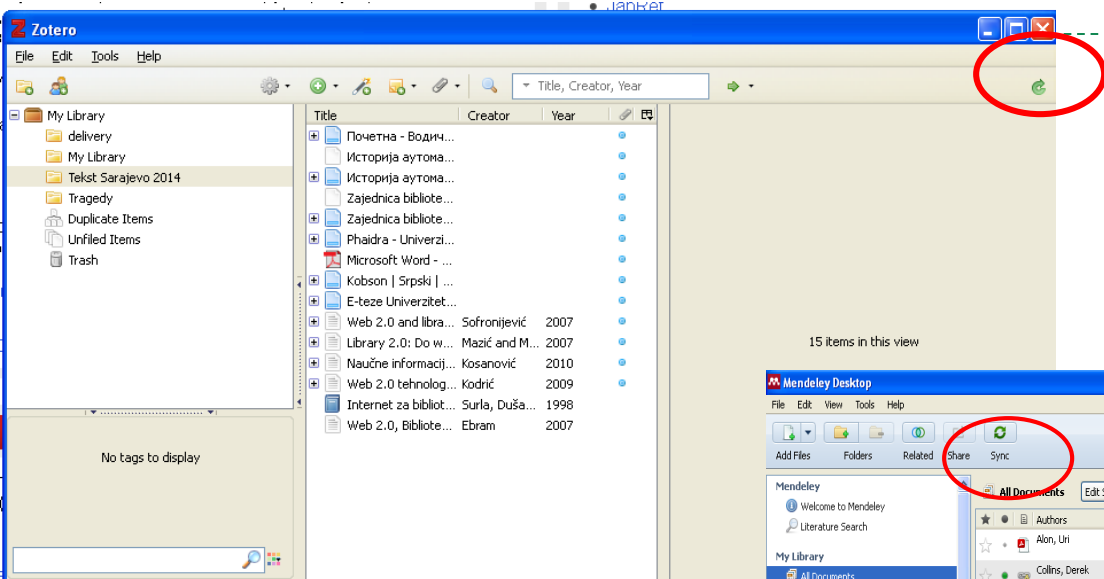


# Zotero и Mendeley

The screenshot shows the Zotero website's 'Download' page. At the top, there is a navigation bar with 'Home', 'Groups', 'People', 'Documentation', 'Forums', and 'Get Involved'. A search bar for support is also present. The main content area is divided into two sections: 'Zotero for Firefox' and 'Zotero Standalone'. The 'Zotero for Firefox' section includes a red button that says 'Install Zotero for Firefox' and a link to 'Add a plugin for Word or LibreOffice'. Below this is a screenshot of a PLOS article page. The 'Zotero Standalone' section is partially visible, showing the text 'Zotero Standalone runs as a separate application and'.

The screenshot shows the Mendeley website's 'Create a Mendeley account' form. The form is titled 'Create a Mendeley account' and has the subtitle 'One account for all your research.'. It contains four input fields: 'Email address' (with a placeholder 'e.g. j.smith@harvard.edu'), 'First name', 'Last name', and 'Password'. A blue 'Continue >' button is located at the bottom right of the form. The background of the page is a blurred image of a laptop and a person's hands.



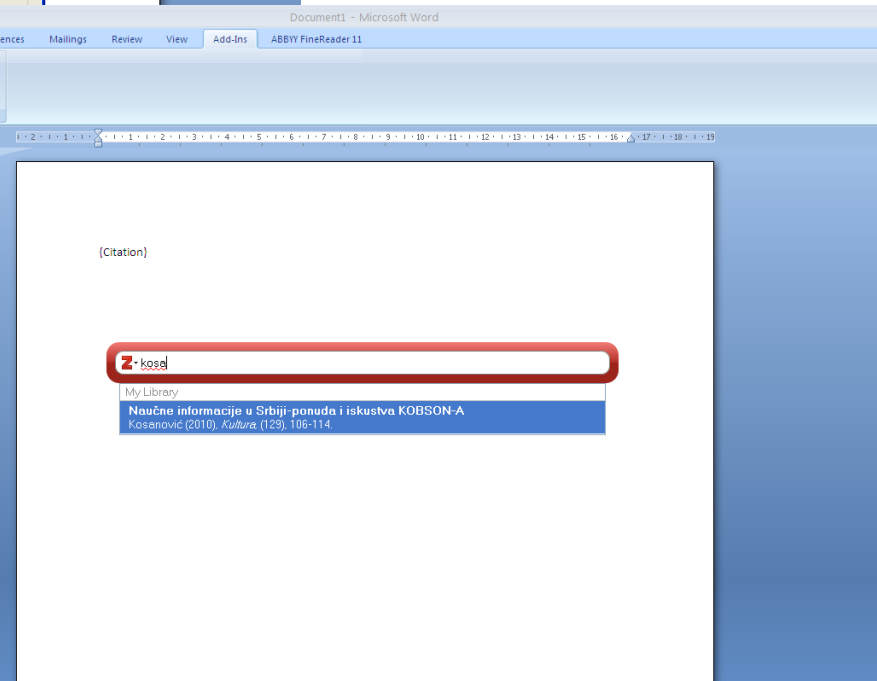
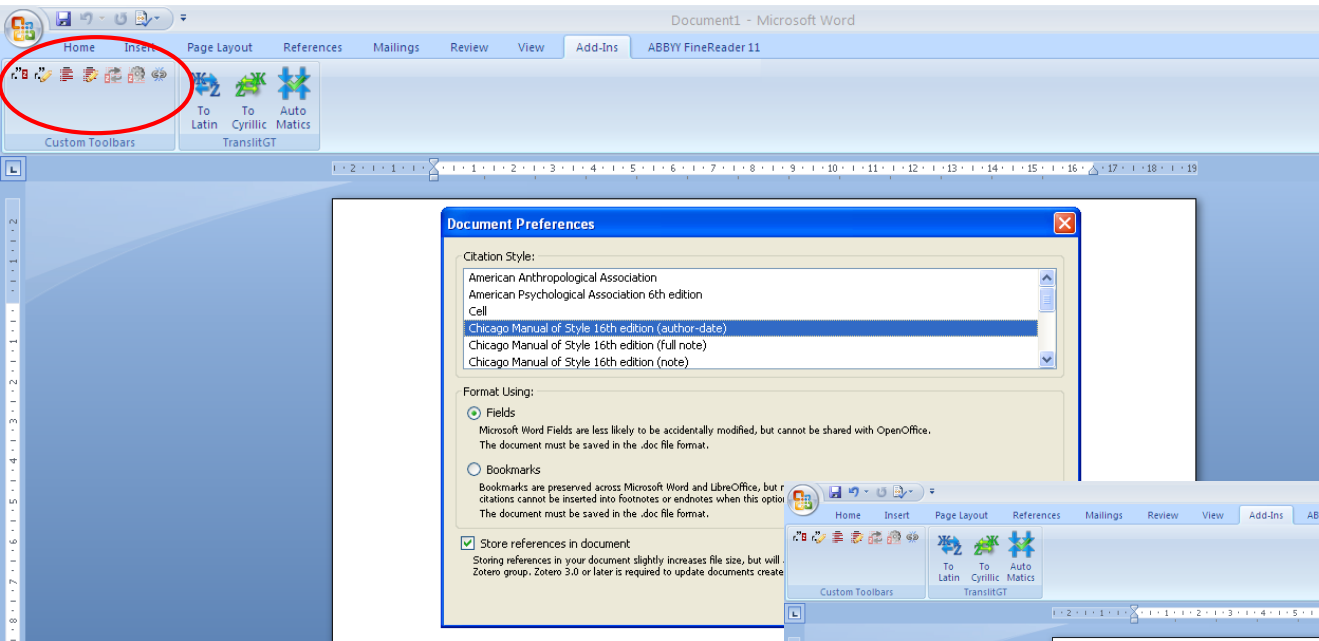


Десктоп апликација,  
“Sync” дугме за уједначавање  
са онлајн верзијом.  
Захваљујући томе можемо  
да приступимо својој  
библиотеци са било ког  
рачунара.





# Word



# Више информација...

---

- ▶ Zotero [https://www.zotero.org/support/quick\\_start\\_guide](https://www.zotero.org/support/quick_start_guide)
- ▶ Mendeley <https://community.mendeley.com/guides>
- ▶ Ševkušić, Milica: **Zotero – nekomercijalni softver za organizovanje bibliografskih baza podataka i automatizovano formatiranje bibliografskih referenci**  
(<http://www.slideshare.net/bibsekcija/zotero-nekomercijalni-softver-za-organizovanje-bibliografskih-baza-podataka-i-automatizovano-formatiranje-bibliografskih-referenci> )
- ▶ Janković, Zorica: **Mendeley – program za organizovanje referenci, biblioteka jednog istraživača i akademska društvena mreža**  
(<http://www.itn.sanu.ac.rs/sekcija/index.php/mendeley> )
- ▶ Водичи Универзитетске библиотеке  
<http://unilib.libguides.com/content.php?pid=441025&sid=3611087>

Поређење цитатних менаџера

- ▶ <http://www.docear.org/2014/01/15/comprehensive-comparison-of-reference-managers-mendeley-vs-zotero-vs-docear/>

